

Ο ρόλος της ενορίας στην εφαρμογή της συγχωρητικότητας μεταξύ των εφήβων

Ορθοδοξία / Ποιμαντική Ψυχολογία

Μαρία Ράντζου, Επίκουρη Καθηγήτρια Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.

Η διαμόρφωση της συγχωρητικής συμπεριφοράς και αγωγής ολοκληρώνεται μέσα

από την ενοριακή ζωή των εφήβων, όπου η συγχωρητικότητα παίρνει στην πρακτική πλέον μορφή της μια εκκλησιολογική και λατρευτική διάσταση. Το πλαίσιο της ενορίας μπορεί να αποτελέσει έναν αποδοτικό χώρο με μεγάλη αξία για την προσωπικότητα του εφήβου και την απόκτηση της στάσης της συγχώρησης. Έχοντας ο έφηβος στο πλευρό του τον ίδιο το Χριστό, την Παναγία και όλη την ομήγυρη των Αγίων[1], αλλά και τον ιερέα, πολλές φορές και εξομολόγο, πνευματικό του και τους συνορίτες του μπορεί να συνδέσει κατά άριστο τρόπο τη λειτουργική και εκκλησιαστική διάσταση της συγγνώμης και της συγχώρησης με την πράξη και την εφαρμογή της στη ζωή του, στις διαπροσωπικές σχέσεις του και στη σχέση του με το Θεό.

Η ενορία ως «η μικρότερη ενότητα εκκλησιαστικής ζωής»[2], με επίκεντρο τη λατρεία[3] και ως ο ορατός τόπος ένωσης του ανθρώπου με το Χριστό και τον πλησίον του σ' ένα Σώμα αποτελεί την κατεξοχήν κοινότητα της αγάπης, της συγχωρητικότητας και της αδελφότητας[4]. Δημιουργεί εκείνες τις προϋποθέσεις για τον έφηβο, που θα του προσφέρει αξίες, ασφάλεια, ελπίδα στα όνειρά του, δυνατότητα να καλλιεργήσει τη φιλία και την αγάπη και να απαλλαγεί από το άγχος, τη μοναξιά, το αδιέξοδο και τις εντάσεις[5]. Η ενορία διαμορφώνει το πλαίσιο εκείνο σύμφωνα με το οποίο η συγγνώμη, η αγάπη, η κατανόηση είναι πλούσια και προσφέρονται στον κάθε άνθρωπο, που βρίσκεται σε σύγχυση, ταραχή και ανάγκη. Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες ο έφηβος μπορεί να αντιμετωπίσει την ενορία ως ένα χώρο εμπιστοσύνης και ελεύθερης έκφρασης. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο ρόλος της ενορίας στη διαμόρφωση του χαρακτήρα και των στάσεων του εφήβου είναι σημαντικός. Το ενοριακό κέντρο μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του εφήβου, στις ανάγκες του και στη συμμετοχή του στα δρώμενα του κοινωνικού περιβάλλοντός του. Η κοινή λατρεία στο χώρο της ενορίας προσφέρει στον έφηβο την ικανοποίηση της ανάγκης του, ότι ανήκει κάπου και σ' αυτή την περίπτωση όλοι οι ενορίτες ανήκουν στο Θεό[6] και γύρω απ' Αυτόν συντάσσονται και ενώνονται. Έτσι ο έφηβος αποκτά μια ταυτότητα και μια προοπτική, δημιουργεί σχέσεις και αναλαμβάνει υποχρεώσεις, γεγονός που τον κάνει υπεύθυνο και ωριμότερο.

Ο ρόλος της ενορίας στην καλύτερη κατανόηση και εφαρμογή της συγγνώμης ξεκινάει μέσα από τα μυστήρια. Η συμμετοχή στο μυστήριο της μετάνοιας ή εξομολόγησης θα βοηθήσει τον έφηβο στη βίωση της αποκατάστασης των σχέσεών του με το Θεό, τους φίλους, τους συνανθρώπους, τους γονείς και άλλα πρόσωπα του ευρύτερου περιβάλλοντός του.

Δύσκολα όμως σήμερα προσέρχεται ο έφηβος στο μυστήριο της εξομολόγησης. Η ανάγκη αντιμετώπισης των αρνητικών πράξεων και συμπεριφορών του απέναντι στο Θεό, στον ίδιο του τον εαυτό και στους συνανθρώπους του μέσα από το

μυστήριο, αλλά και η δυσπιστία του στο πρόσωπο του κληρικού ή πνευματικού-εξομολόγου[7] δυσχεραίνουν τη συμμετοχή και την αποδοχή των αποτελεσμάτων του μυστηρίου. Επιπλέον η επιθυμία τους να γνωρίσουν παραθρησκευτικές οργανώσεις, μαγείες και σατανιστικές τελετές απομακρύνουν τον έφηβο από τα μυστήρια της Εκκλησίας, τα οποία φαντάζουν εξαιτίας της απρόσιτης γλώσσας, απόμακρα και αποκομμένα από τα ενδιαφέροντά τους.

Οι δυσκολίες αυτές μπορούν να ξεπεραστούν μέσα από την προσευχή και την επίκληση της ενέργειας του Αγίου Πνεύματος. Η πνευματική τελείωση του εξομολόγου σε συνδυασμό με γνώσεις της ψυχολογίας του εφήβου, η χαρισματική διακονία, ως πηγή του Αγίου Πνεύματος, συμπληρώνει και θεμελιώνει τις ενέργειες του κληρικού ιερέα, πνευματικού και εξομολόγου. Μέσα απ' αυτή την προοπτική ο ιερέας μπορεί να καλέσει τον έφηβο σε μια φιλική συζήτηση ή χαλαρή μορφή εξομολόγησης[8], που θα τον βοηθήσει να αποκτήσει μια οικειότητα και να γνωρίσει από κοντά και βιωματικά το τυπικό και την ουσία του μυστηρίου. Επιπλέον η ατμόσφαιρα σεβασμού και ενθάρρυνσης[9] βοηθάει τον έφηβο να αισθανθεί, ότι γίνεται αποδεκτός ως πρόσωπο μοναδικό με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και ανάγκες· και αυτή η μοναδικότητα είναι βασική για κάθε καθοδήγηση[10]. Η στάση αυτή και η αντιμετώπιση τροφοδοτεί τον έφηβο, ώστε να νιώσει ως πρόσωπο απέναντι στο Θεό[11]. Επιπλέον η προσπάθεια αποδοχής από την πλευρά του, ότι η Εκκλησία είναι το σώμα και η ενσάρκωση του Χριστού στη ζωή του[12] και η παρουσία των προσώπων της Αγίας Τριάδας στην ύπαρξή του και η σύνδεσή της με το σώμα του[13] αποτελεί μια πολύ καλή αφορμή και αιτία για το σεβασμό του ιδίου, αλλά και των άλλων ανθρώπινων υπάρξεων, αλλά και βάση για την εφαρμογή της συγχωρητικότητας στις σχέσεις του. Ο έφηβος οφείλει να καταλάβει, ότι όλη η ύπαρξη και η κίνησή του ουσιώνεται και ζωοποιείται στα χέρια του Θεού[14]. Η πρωτοβουλία του εφήβου δεν είναι ανύπαρκτη ούτε καταργείται, αλλά αντίθετα ανυψώνεται στη θέση του συνδημιουργού[15]. Όπως λοιπόν ο Θεός πρόσφερε στον άνθρωπο την ελευθερία, τη συνδημιουργία και τη συνεργασία[16], κατά τον ίδιο τρόπο ο έφηβος είναι συνδημιουργός και ως τέτοιος οφείλεται να αντιμετωπίζεται και από τον ιερέα. Μ' αυτό τον τρόπο θα συμβάλλει με περισσότερη επιτυχία στην ενσυνείδητη συμμετοχή στη λατρεία και στα μυστήρια. Πάνω απ' όλα όμως πηγή δύναμης και για τον ίδιο τον ιερέα αποτελεί το μυστήριο της εξομολόγησης και «η εναπόθεση του ιδίου κάτω από την καθοδήγηση της πνευματικής πατρότητας»[17].

Η ατμόσφαιρα εμπιστοσύνης και οικειότητας μεταξύ του εφήβου και του πνευματικού ιερέα[18] βοηθάει τον έφηβο να λάβει το μήνυμα της αγάπης από το Θεό μέσω του εξομολόγου. Κατ' αυτό τον τρόπο αισθάνεται αποδεκτός απ' Εκείνον, ενώ παράλληλα προσκαλείται σε μια κοινωνία αγάπης και κατανόησης. Οι έφηβοι οφείλουν να κατανοήσουν, ότι σ' αυτό το μυστήριο δεν υπάρχει κρίση των

πράξεων και των λογισμών τους, ούτε ο κληρικός παίρνει τη θέση του μεγάλου κριτή. Η θέση του εφήβου ενώπιον του Θεού έχει να κάνει με την τοποθέτηση εκείνου ως ύπαρξης αδύναμης και με σφάλματα[19], τα οποία όμως μπορεί να διορθώσει στηριζόμενος στην απέραντη αγάπη και αποδοχή του από το Χριστό, γιατί είναι φίλος, που μπορούν να Τον εμπιστευθούν. Η ιδιαίτερη αγάπη προς το άτομο, που έπραξε ένα σφάλμα και μετανοεί είναι η βάση του μυστηρίου της εξομολόγησης και αυτό οφείλεται να τονιστεί ιδιαίτερα στους εφήβους. Επίσης στην πράξη ενός παραπτώματος μπορεί να αποδοθεί η έννοια της απομάκρυνσης από το σπίτι του Θεού και από την προστασία του[20], όπως ακριβώς βιώνεται και μια αντίθεση μεταξύ των γονέων και των εφήβων ή μεταξύ των εφήβων και των φίλων τους. Η θεραπεία αυτής της κατάστασης πηγάζει μέσα από το μυστήριο της εξομολόγησης, αφού αποκαθιστά τις σχέσεις του εφήβου με το Θεό και με το συνάνθρωπό του. Δεν είναι εύκολο να φτάσει ο έφηβος στο στάδιο της μετάνοιας και της αυτοκριτικής, χρειάζεται χρόνο για να κατανοήσει την κατάστασή του και να οδηγηθεί στην εξομολόγηση των πράξεών του.

Τα αποτελέσματα του μυστηρίου της εξομολόγησης στην προσωπικότητα του εφήβου οφείλονται να αναδεικνύονται μέσα από βιωματικές καταστάσεις. Έτσι λοιπόν ο τονισμός της επιστροφής με το ξεκίνημα μιας νέας ζωής δίνει στον έφηβο μια αισιοδοξία, τον δυναμώνει και τον ενισχύει στις περαιτέρω αποφάσεις του. Ακόμη και η νουθεσία του εξομολόγου οφείλεται να δίνεται με ήπιο τρόπο και μέσα από παραδείγματα, χωρίς εξαναγκασμό και με προτροπή για συχνή επικοινωνία και συνομιλία σε γενικότερα θέματα ακόμη και για καθημερινούς προβληματισμούς του. Η εφαρμογή ή επιβολή επιτιμίων είναι ένα λεπτό ζήτημα, το οποίο μπορεί να συνοδεύεται με την προτροπή της προσευχής και της νηστείας[21]. Σε καμία όμως περίπτωση δεν πρέπει ο έφηβος να εξαναγκαστεί για κάτι που δε θέλει, αλλά κάθε πράξη του να είναι ελεύθερη επιλογή του.

Τελικά είναι πολύ βασικό το αγκάλισμα του εφήβου και των αναγκών του από τον ιερέα, αλλά και η έκφραση εμπιστοσύνης από τους φορείς της ενορίας στους εφήβους, ώστε να αισθανθούν την ενορία και τα δρώμενα γύρω απ' αυτήν ως χώρο δικό τους.

Πολύ σημαντική φαίνεται να είναι η σύνδεση του μυστηρίου της μετάνοιας με το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας, αλλά και τα υπόλοιπα μυστήρια της Εκκλησίας, μέσα από τα οποία συνειδητοποιεί τη θέση του στην Εκκλησία, βιώνει τη σύνδεση και ένωσή του με το Θεό, το Χριστό, αλλά και τους Αγίους, βιώνει έμπρακτα, ότι είναι μέλος του σώματος του Χριστού[22], αλλά και της ουράνιας αυλής. Αυτή η ιδιαίτερη αίσθηση, ότι ανήκει κάπου είναι ευεργετική για την προσωπικότητά του, αφού δημιουργεί υπευθυνότητα[23] και ασφάλεια και μεγαλύτερη δεκτικότητα στις διδασκαλίες της Εκκλησίας.

Πέρα από τα ευεργετικά αποτελέσματα, που μπορεί να έχουν τα μυστήρια στην κατανόηση από τον έφηβο της συγχωρητικότητας, η ενοριακή κατήχηση μέσα από τις δικές της εκφράσεις και μορφές έχει τη δυνατότητα να προσφέρει μια εξίσου σημαντική προσφορά στην ανάδειξη της σημασίας της συγγνώμης, αλλά και να βοηθήσει τον έφηβο να αισθανθεί τα αποτελέσματά της στις διαπροσωπικές σχέσεις του. Βέβαια η εργασία με τους εφήβους στον ενοριακό χώρο αποτελεί σημαντικότατο έργο και έχει μακροχρόνια αποτελέσματα, χρειάζεται υπομονή, εγρήγορση και συνεχή ανανέωση.

Η ενορία προσφέρει στον έφηβο ένα πλέγμα διαπροσωπικών σχέσεων, που εκδηλώνονται και αναπτύσσονται μέσα από το πλούσιο έργο της κατήχησής της. Οι ομιλίες, οι συγκεντρώσεις, οι κυριακάτικες συνάξεις-κατηχητικό, οι εκδρομές, οι γιορτές, οι θερινές κατασκηνώσεις αποτελούν ευκαιρίες έκφρασης για τους εφήβους, χώρους που μπορούν να αναπτύξουν σχέσεις φιλίας, αγάπης, αδελφοσύνης, να εκφράσουν τις επιθυμίες τους, να ζυμωθούν στη διαμόρφωση σχέσεων και να κοινωνικοποιηθούν. Μέσα από κάθε μορφή ενοριακής δραστηριότητας ο έφηβος μπορεί να ανακαλύψει αφορμές για τη βίωση και εφαρμογή της συγγνώμης. Κατά τη διάρκεια όλου του χρόνου αναδεικνύεται «το μυστήριο της συγγνώμης»[24] μέσα από ξεχωριστές δραστηριότητες, που αφορούν είτε τον έφηβο ξεχωριστά είτε την οικογένειά του, αλλά και τους συνορίτες του.

Η ανάληψη υποχρεώσεων, ευθυνών και ρόλων στο παραπάνω κατηχητικό έργο από τους εφήβους προσφέρει τη δυνατότητα συνδημιουργίας και συνεργασίας στο ενοριακό έργο. Σ' αυτές τις εκδηλώσεις είναι σημαντική η δυνατότητα προσωπικής έκφραση των ίδιων, ενώ απ' την άλλη η επαφή με τους συνομηλίκους, αλλά και συνορίτες του μπορεί να φέρει διαφορές, δυσκολίες ή ακόμη και συγκρούσεις μέσα από τη συνεργασία. Σ' αυτό το επίπεδο καλείται η ενορία, ως κατεξοχήν κοινότητα συγχωρητικότητας να διδάξει, να ερμηνεύσει και να αναλύσει τη συγγνώμη και τη συγχώρηση, να καλέσει τον έφηβο σε ένα διάλογο γύρω από τη συγγνώμη, να αναδείξει τα ευεργετικά αποτελέσματά της, που μπορεί

να έχει στις σχέσεις του και τέλος να συνδέσει την αίτηση και εφαρμογή της συγχώρησης με το Θεό. Πηγή αυτής της εφαρμογής της συγγνώμης είναι η αγάπη, που δείχνει η ενορία σε κάθε μέλος της και που με τη σειρά της προέρχεται από την αγάπη του Θεού προς κάθε δημιούργημα. Ο κάθε συνορίτης του εφήβου, ο φίλος, ο ηλικιωμένος, ο άρρωστος, ο ανήμπορος αποτελούν εικόνες του Θεού και ως τέτοιες οφείλει ο έφηβος να τις προσεγγίζει μέσα από την αγαπητική κοινωνία, που προσφέρει ο ίδιος ο Θεός προς εκείνους. Έτσι λοιπόν κάθε ευκαιρία διαπροσωπικής συνάντησης γίνεται αφορμή εκδήλωσης αγάπης, φιλίας, γιορτής και αποτελεί πηγή διδασκαλίας και ενίσχυσης του εφήβου για συγχώρηση και έκφραση σεβασμού προς το συνάνθρωπό του. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο η ενεργή συμμετοχή του εφήβου βοηθάει στη βίωση των αποτελεσμάτων της συγχώρησης.

Στο παραπάνω έργο της ενοριακής κατήχησης απαραίτητη είναι η συμμετοχή όλης της πιστεύουσας κοινότητας[25], η οποία οφείλει να αγκαλιάσει κάθε έφηβο με ιδιαιτερότητα, αγάπη και εμπιστοσύνη. Κάτω απ' αυτήν την προοπτική αποφεύγεται η ηθικοποίηση της συγχωρητικότητας και επιδιώκεται η ανάλυση, η απλοποίηση και η εμβάθυνσή της. Η συνεργασία εφήβων και υπολοίπων συνενοριτών δυναμώνει και είναι αποτελεσματική, όταν έχει ως πρότυπο την τριαδική συνεργασία αγάπης και συνοχής. Ο έφηβος καθορίζει το ρόλο του, ανακαλύπτει την ταυτότητά του[26] και γίνεται συμμετέχων στο έργο της ενορίας, δραστηριοποιείται στις πρωτοβουλίες της εκκλησιαστικής ομάδας και ενισχύεται από τη μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

[1] **Νικολάου Α. Ματσούκα**, *Δογματική και Συμβολική Θεολογία Δ΄: Ο Σατανάς*, [Φιλοσοφική και Θεολογική Βιβλιοθήκη- 38], Θεσσαλονίκη 1999, σελ. 156. Πρβλ. **Μαγδαληνής αδελφής**, όπ. παρ., σελ. 61. Πρβλ. **Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου**, *Μαθήματα Κατηχητικής ή Χριστιανικής Παιδαγωγικής*, Αθήναι 2¹⁹⁷⁸, σελ. 399. Ο συγγραφέας υποστηρίζει, «η Παναγία, οι Άγιοι, ο Χριστός αποτελούν πρότυπα με μορφωτική επίδραση».

[2] **Γεωργίου Δ. Μεταλληνού (Πρωτ.)**, *Ενορία: ο Χριστός εν τω μέσω ημών*, Αθήνα 1990, σελ. 9.

[3] **Ιωάννου Β. Κογκούλη**, *Κατηχητική και Χριστιανική.....*όπ. παρ., σελ. 309.

[4] **Ιωάννου Β. Κογκούλη**, *Ο εκκλησιασμός των μαθητών: συμβολή στη λατρευτική αγωγή*,

Θεσσαλονίκη 1992, σελ. 122-123.

[5] **Ιωάννου Β. Κογκούλη**, *Κατηχητική και Χριστιανική...* όπ. παρ., σελ. 323-324.

[6] **π. Φιλόθεου Φάρου- π. Σταύρου Κοφινά**, *Γονείς και Παιδιά...* όπ. παρ., σελ. 167.

[7] **Friedrich Schweitzer**, *Die Suche nach eigenem Glauben.....* όπ. παρ., σελ. 163.

[8] **Karl König**, «Thema Beichte- ein Gespräch mit 15jährigen Hauptschülern», *KatBl* 99 (1974) 329- 335.

[9] **Φράνσις Ξ. Γουώλτον**, όπ. παρ., σελ. 51.

[10] **Αλέξανδρου Β. Κοσμόπουλου**, *Το σχολείο πέθανε, ζήτω το σχολείο του προσώπου*, [Παιδαγωγική και Ψυχολογία του Προσώπου], Αθήνα 1990, σελ. 54.

[11] **Σοφία Κουλόμζιν**, όπ. παρ., σελ. 130.

[12] Αυτόθι, σελ. 127.

[13] **Τίτου Ε. Ματθαϊάκη** (Μητρ.), *Εξομολογητική*, Αθήνα 2^η1976, σελ. 527.

[14] **Νικολάου Α. Ματσούκα**, *Δογματική και Συμβολική Θεολογία Δ´*....όπ. παρ., σελ. 35.

[15] Αυτόθι, σελ. 79.

[16] Αυτόθι, σελ. 82.

[17] **Αδαμαντίου Γ. Αυγουστίδη**, *Ποιμένας και Θεραπευτής*, [Ψυχολογία-Ποιμαντική 10], Αθήνα 1999, σελ. 107. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι «ο ορθόδοξος ψυχοθεραπευτής τοποθετεί την αφετηρία της ανθρωπολογίας στις προπρωτικές προδιαγραφές και η προσπάθεια παρέμβασης δε νοείται αποκομμένη από την ευρύτερη εκκλησιαστική προσπάθεια για τη σωτηρία του ανθρώπου», σελ. 21. Πρβλ. **Μιχαήλ Καρδαμάκη**, *Εκκλησιαστική Παιδεία: η περιπέτεια ενός οράματος*,

[Ελληνική Παιδεία και Παράδοση 9], Αθήνα 1994, σελ. 75. Ο ερευνητής υποστηρίζει ότι «η παρουσία του ιερέα αφορά την πνευματική πράξη και άσκηση, που διακονεί με την προσευχή και τη λειτουργία».

[18] **Τίτου Ε. Ματθαϊάκη** (Μητρ.), όπ. παρ., σελ. 536. Ο ερευνητής τοποθετεί την εμπιστοσύνη «στην μη αποκάλυψη των ειπωθέντων». Πρβλ. **Γεωργίου Δ. Μεταλληνού (Πρωτ.)**, όπ. παρ., σελ. 83, όπου υποστηρίζεται, ότι «χάρισμα του εξομολόγου είναι να μπορεί να εμβαθύνει και να συλαμβάνει τα προβλήματα του εφήβου».

[19] **Ιεροθέου (Μητρ.)**, όπ. παρ., σελ. 118.

[20] **Ιωάννου Β. Κογκούλη**, *Κατηχητική και Χριστιανική.....*όπ. παρ., σελ. 347-348.

[21] **Ιεροθέου Σ. Βλάχου** (Μητρ.), όπ. παρ., σελ. 40-41.

[22] **Σοφία Κουλόμζιν**, όπ. παρ., σελ. 25.

[23] **Ιωάννου Β. Κογκούλη**, *Κατηχητική και Χριστιανική.....*όπ. παρ., σελ. 345-346. Πρβλ. **Κωνσταντίνου Φράγκου**, *Κατηχητική και Χριστιανική Παιδαγωγική, Μέρος Β΄*, Θεσσαλονίκη 1967, σελ. 29. Σ' αυτήν την προσπάθεια «μια Θεία Λειτουργία της οποίας το κήρυγμα αφορά θέματα, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των εφήβων» έχει θετικά αποτελέσματα.

[24] **Jan Heiner Schneider**, *Hinführung zu Bußgesinnung und Buße in der Jugendkatechese*, στο: **Leo Hermanutz- Anton Karg (Εκδ.)**, *Sünde, Schuld und Versöhnung*, Donauwörth 1985, σελ. 91-92.

[25] **Ιωάννου Χρυσοστόμου**, (νόθα) *Υπόμνημα εις τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων*, Ὀμιλία 24, 4 PG 60, 189-190. Πρβλ. **Γεωργίου Δ. Μεταλληνού (Πρωτ.)**, όπ. παρ., σελ. 145.

[26] **Ιωάννη Β. Κογκούλη**, *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική.....*όπ. παρ. σελ. 181.

Πηγή: Μαρία Ε. Ράντζου, *Η συγγνώμη και η συγχώρηση στην εφηβική ηλικία και η ορθόδοξη χριστιανική αγωγή. Θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση*, [Χριστιανοπαιδαγωγικές Μελέτες και έρευνες 16], εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη

2002, σσ. 296-302.

<http://bit.ly/14tLqkQ>